

Lyrika, druhy a žánre

Pôvod názvu **lyrika** je v starom Grécku a súvisí s hudobným nástrojom, ktorý sa volal **lýra**. V dávných dobách sa určitý typ poézie prednášal so sprievodom hry na lýre. Spôsob prednesu bol teda spevný a poézia musela mať vlastnosti, ktoré takéto prednes umožňovali: hudobnosť, rytmickosť.

Lyrika stvárňuje **subjektívny svet autora**. Zaznamenáva jeho osobné **city, nálady a myšlienky**. Lyrické diela sú najčastejšie **veršované**.

Druhy lyriky:

- + **lúboštná lyrika** / osobná / autor stvárňuje svoje subjektívne pocity, pričom si vyberá ako hlavnú tému lásku v jej rôznych podobách a rodinu.
- + **prírodná lyrika** - zahŕňa básne, ktoré z tematického hľadiska vznikli pod silným vplyvom pôsobenia prírody.
- + **spoločenská**, v ktorej autor vyjadruje svoje pocity, myšlienky, nálady vyvolané spoločenskými udalosťami – preto tieto básne vznikajú napríklad v období prelomových etáp života spoločnosti – vojny, revolúcie, útlak zo strany vládnucej vrstvy...

Lyrické žánre a formy

Dityramb bol pôvodne ódou na oslavu boha vína Dionýza. V neskorších časoch sa tak volala báseň, ktorej námetom bola neviazaná radosť.

Óda je rozsiahlejšia lyrická báseň, ktorá oslavuje nejakú osobnosť alebo sa slávnostným spôsobom vyslovuje o významnej téme: o národe, slobode, mladosti a pod. Vyznačuje sa **nadnesenosťou, pátosom**. Zo stylistického hľadiska je to úvaha, je teda formou reflexívnej lyriky. Vznesenosť témy sa podčiarkuje aj výberom jazykových prostriedkov.

Hymna (hymnus) je tematicky a jazykovo blízka óde. Je však kratšia a má pôvod v náboženskej poézii. Pôvodne slúžila na oslavu boha. Neskôr sa jej oslavná funkcia preniesla i do svetskej, najmä politickej oblasti. Dnes sa názov hymna používa najčastejšie na pomenovanie **štátnej hymny**.

Žalm je pôvodom náboženská pieseň. Vznikol v hebrejskej náboženskej literatúre, odkiaľ ho prebralo i kresťanstvo, kde sa stal súčasťou náboženských obradov. Z formálneho hľadiska sa vyznačuje nerýmovaným dvojverším nerovnakej slabičnej dĺžky.

Elégia (žalospev) je lyrická báseň, v ktorej básnik vyjadruje žiaľ nad nejakou smutnou skutočnosťou. V antickej literatúre mala i predpísanú záväznú formu (elegické distichon). V novšej dobe sa slovom **elégia**, elegický označujú všetky básne smutného, trúchlivého charakteru.

Epigram je krátka báseň, v ktorej básnik vyjadruje satirický vzťah k osobám, javom vonkajšej skutočnosti alebo k sebe samému. Z kompozičného hľadiska sa epigram obvykle skladá z dvoch častí. V prvej sa nastoľuje problém, v druhej sa vtipným a prekvapivým spôsobom rieši.

Epitaf je krátka báseň (niekedy úryvok z dlhšej básne), ktorá sa dáva na náhrobok básnika.

Aforizmus - je krátky vtipný výrok, ktorý obsahuje životnú pravdu alebo morálny princíp.

Modlitba je krátka náboženská skladba, ktorá sa obsahom obracia k Bohu alebo svätým s prosbou o splnenie nejakej žiadosti; rozhovor s Bohom.

Sonet – básnická lyrická forma, ktorú básnici používajú na vyjadrenie myšlienok, pocitov, nálad; má 14 veršov: 4 + 4 + 3 + 3 alebo 4 + 4 + 6.